

Asia: VN/24159/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi rikosuhrimaksusta annetun lain 3 ja 4 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Sääntelyn logiikka

Luonnos hallituksen esitykseksi on ytimekäs ja selkeä. Niinpä pääkriittikini ei kohdistu luonnoksessa esitettyyn argumentaatioon, vaan itse sääntelyn logiikkaan. Käytännössä siihen, että rikosuhrimaksun määrä on sidottu tuomitun rikoksen rangaistusasteikkoon.

Rikosuhrimaksu on pienempi, jos rangaistus tuomitaan yhdestä tai useammasta rikoksesta, joista vähintään yhdestä säädetty ankarin rangaistus on vankeutta enintään kuusi kuukautta. Maksu on suurempi, jos rangaistus tuomitaan yhdestä tai useammasta rikoksesta, joista vähintään yhdestä säädetty ankarin rangaistus on vankeutta enemmän kuin kuusi kuukautta.

Nyt kun rikosuhrimaksun määriä ollaan ensimmäistä kertaa muuttamassa, voisi pohtia myös sääntelyn suoraviivaistamista – eli käytännössä sitä, että kaikista vankeusuhkaisista rikoksista tuomittaisiin samansuuruinen rikosuhrimaksu. Olettaisin, että tämä voisi vähäisessä määrin lisätä oikeusvarmuutta (eli vähentää virheiden riskiä) sekä vähentää eri toimijoiden tarvetta tarkastaa, että rikosuhrimaksu on kohdillaan. Useinhan seuraamuksia määrättäessä tarkastettavaa riittää muutenkin, kun rangaistuksen lisäksi pitää huomioida ja tarkastaa esimerkiksi mahdolliset menettämisseuraamukset, vahingonkorvaukset ja niin edelleen.

Nyt maksuksi ehdotetaan 60 euroa ja 120 euroa. Rikos- ja perintätalastojen nojalla olisi varmaankin kohtalaisen helppoa arvioida, mikä välimuoto tuottaisi valtion kassaan suurin piirtein saman rahamäärän kuin malli, jossa maksu on porrastettu kahteen luokkaan.

Fundamentaalisella tasolla pitäisin siis yksinkertaisempaan, että rikosuhrimaksulain 3 § muutettaisiin yksiportaiseksi. Sanamuoto voisi olla esimerkiksi seuraavan tyylinen: ”Rikosuhrimaksu on X euroa, jos rangaistus tuomitaan yhdestä tai useammasta rikoksesta, joista rangaistukseksi voidaan tuomita vankeutta”. Ja tämän lisäksi omassa momentissaan mainittaisiin oikeushenkilölle määrättävästä rikosuhrimaksusta.

Jos maksu olisi kaikissa tilanteissa sama, vaikkapa 90 euroa, suhteellisuusperiaate ei tulkintani mukaan muodostuisi ongelmaksi. Rangaistustaulukkoja ja rangaistuskäytäntöä äkkiseltään katsoen erityisen moni vankeusrangaistusuhkainen rikostyyppi ei tyyppitapaukseltaan ole myöskään sellainen, että päiväsakkojen rahamäärä jäisi 6 euron tilanteissakaan alle rikosuhrimaksun.

Näkemystäni puoltaa ainakin se, että seuraamusjärjestelmässä selkeys ja yksinkertaisuus on arvo sinänsä. Olen myös siinä käsityksessä, että joissakin muissakin lausunnoissa on puollettu sääntelyn logiikan yksinkertaistamista.

Yksittäinen huomio

Luonnoksen sivulla 9 on selkeästi todettu, että ”Korotukset koskevat lakimuutoksen voimaantulon jälkeen tehdyistä rikoksista määrättyjä rikosuhrimaksuja, joten lisätuotot alkavat kertyä vähitellen.” Kyse on sinänsä selvästä asiasta. Rikosuhrimaksu voidaan määrätä korotettuna vasta niistä rikoksista, jotka on tehty lain voimaantulon jälkeen. Tämä on kuitenkin helpompaa muistaa perjantai-iltana työpöydän ääressä kuin kiireessä käräjäoikeudessa. Lisäksi luonnoksessa asia on nostettu esille tarkasteltaessa ehdotuksen taloudellisia vaikutuksia. Näin ollen huomio hukkuu luonnoksen yleispohdintoihin. Niinpä pitäisinkin perusteltuna pohtia, pitäisikö asiasta selvyiden vuoksi mainita lyhyesti – ikään kuin lainsoveltajia muistuttaen – myös voimaantulosäännöksen yhteydessä. Kyse ei ole merkittävästä asiasta, mutta lisäys voisi omalta osaltaan vähentää mahdollisten turhien virheiden vaaraa ja siten lisätä oikeusvarmuutta.

Taloudelliset vaikutukset

Luonnoksen sivulla 9 todetaan, että ”Korotuksella saattaa olla vaikutusta etenkin vähätuloisten maksukykyyn tai maksuhaluun.” Oletus vaikuttaa uskottavalta. Vaikutusarvioinnissa ei kuitenkaan ole käsittäkseni huomioitu sitä, voiko maksukorotukset näin ollen lisätä myös perintäkuluja. Jos perintäkulut kasvavat, se tietenkin lähtökohtaisesti syö korotuksesta saatavaa kokonaisuhyötyä, jos ja kun asiaa arvioidaan valtiontalouden kokonaisuuden näkökulmasta.

Toisaalta hallituksen esityksessä eduskunnalle laiksi rikosuhrimaksusta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 293/2014) on arvioitu, että rikosuhrimaksujen perimisen ja maksuliikenteen hallinnoinnin vaatima henkilötyövuositarve olisi noin 2–3. Voitaneen perustellusti olettaa, että mahdollisesti lisääntyvillä perintämäärillä ei ole lisääntyviä henkilöstövaikutuksia, vaan aikaisempi arvio pätee myös tilanteessa, jossa rikosuhrimaksua mahdollisesti korotetaan.

Tatu Hyttinen

Rikosoikeuden apulaisprofessori, Turun yliopisto

Onko teillä lausuttavaa esityksen 3 pykälään koskien maksun määrää?

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

Minulla ei ole huomautettavaa maksun määrään, jos sääntelyn logiikka päätetään säilyttää nykyisellään.

Onko teillä lausuttavaa esityksen 4 pykälään koskien maksun määräämistä?

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

-

Millaisia näkemyksiä teillä on esitysluonnoksen vaikutuksista?

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

-

Muut mahdolliset kommentit hallituksen esityksen luonnoksesta.

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

-

Tatu Hyttinen

